

ORNIS FENNICA

SUOMEN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN JULKAISEMA

XXXIX

UTGIVEN AV ORNITOLOGISKA FÖRENINGEN I FINLAND

TOIMITUS REDAKTION: O. KALELA G. NORDSTRÖM

No 4. 1962

Punakuirin (*Limosa lapponica*) esiintymisestä Suomen Lapissa.

HANNU LAINE

Tiedot lintujen levinneisyydestä Suomen Lapissa perustuvat yhä suurelta osaltaan viime vuosisadan lopussa ja tämän vuosisadan alussa laadittuihin paikallisfaunoihin ja retkiselostuksiin (FELLMAN 1877, ENWALD 1886, NORDLING 1898, MUNSTERHJELM 1911, SUOMALAINEN 1912, FINNILÄ 1913, 1914, 1916, MONTELL 1917). Näitten jälkeen Lapista on julkaistu vain harvoja laajempia linnustollisia kuvauksia (GRANIT 1938, REINIKAINEN 1947, KURKISALO 1947, TENOVUO 1955, 1959). Viime vuosikymmenen alusta lähtien on lintututkimus Lapissa kuitenkin uudelleen vireytynyt ja ulottautunut samalla yhä pohjoisemmaksi Tunturi-Lappiin. Kerätty havaintoaineisto on varsin monien lajien kohdalla täsmentänyt ja usein ratkaisevastikin korjannut aikaisempia käsityksiä levinneisyydestä ja runsaussuhteista. Seuraavassa pyritään selvittämään tilannetta Lapin erään mielenkiintoisimman kahlaajalinnun, punakuirin (*Limosa lapponica*) osalta.

Punakuiri on pohjoinen laji, jonka esiintyminen on keskittynyt palearktisen alueen subarktisiin ja osittain arktisiin osiin ja on laajimmillaan pohjois-Siperiassa, Jenisei- ja Lena-jokien välisellä alueella, josta se ulottuu kapeana vyöhykkeenä Kuollan niemimaalle ja Fennoskandian pohjoisosiin lännessä ja luoteis-Alaskaan, nearktiselle alueelle, idässä. Levinneisyyden eteläraja kulkee mutkitellen 65. ja 70. leveyspiirin välissä, yleensä lähellä havumetsän pohjoisrajaa (Voous 1960). Kolmesta maantieteellisestä rodusta on läntisimpänä, siis meilläkin esiintyvänä, nimirotu *lapponica*.

Fennoskandiassa on lajin esiintyminen runsain Suomen Lapissa. Ruotsista on siitä julkaistu vain neljä pesimäaikaista löytöä. Niistä on kolme Karesuandosta, vuosilta 1900, 1939 (HOLMSTRÖM et al. 1946) ja 1948 (Förteckning över Sveriges fåglar 1957), ja yksi Jukkasjärveltä vuodelta 1909 (HOLMSTRÖM et al. op. c.). Nämä ovat läntisimmät tunnetut pesäpaikat. Norjassa

se asustaa suppealla alueella Etelä-Varangissa, Ruijan itäosassa (LÖVENSKIOLD 1947). Täsmällisiä tietoja punakuirin levinneisyydestä ja runsaussuhteista itärajamme tuntumassa olevilta seuduilta Neuvostoliiton puolella ei ole. Sen mainitaan kuitenkin esiintyvän Kuollan niemimaalla (DEMENTIEV & GLADKOV 1951—1954) ja vanhastaan tiedetään sen pesineen Petsamossa (ROOS 1941, KIVIRIKKO 1948).

Esiintyminen Lapissa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.

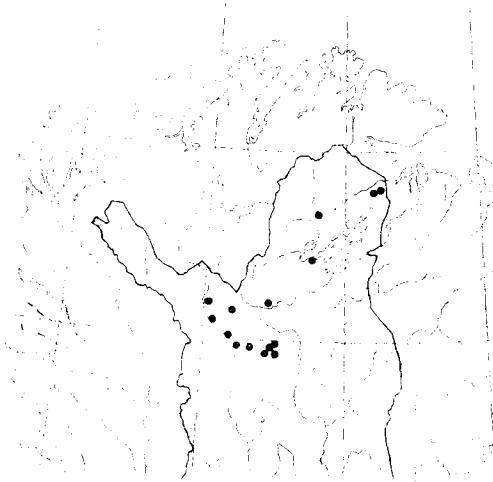
Kuten mainittiin, punakuirin fennoskandinen asuinalue keskittyy Suomen Lappiin. Sen levinneisyyttä 1800-luvun lopussa on selvittänyt SANDMAN (1897). Parhaiten tunnettuja pesimäalueita olivat tähän aikaan Ounasjoen yläjuoksulta muutamia kymmeniä kilometrejä itään, 67¹/₂:n ja 68¹/₂:n leveyspiirin välissä, sijaitsevat laajat suot, joilta Loukinen, Sattas-, Soas- ja Kuorajoki saavat alkunsa. SANDMAN luettelee useita pesäpaikkoja: Tepasto, Liesmermävuoma, Sotkaselänvuoma. Iso Kuortisvuoma, Taka-Kuortisvuoma, Rämiäselänvuoma. Näitten lisäksi olivat tunnettuja pesäpaikkoja tällä alueella Kiistala, Hanhimaa ja Ivalon-Matti (MERIKALLIO 1958). Esiintymisen pohjoisraja kulki Enontekiön Peltovuoman ja Ivalojoesta länteen sijaitsevan Suolaselän kautta havumetsänrajaa noudatellen Inarin eteläosiin, jossa se ulottui hajanaisena ainakin Nuortijärvelle saakka. SANDMANIN tietoja täydentävät eräät muut samoihin aikoihin tehdyt havainnot, jotka lisäävät levinneisyyden ulottuvuutta pohjoiseen ja itään. NORDLING (1898) ilmoittaa nimittäin lajin läheltä Inarin kirkonkylää ja POPPIUS & GRANIT (1898) pohjois-Inarista, Muddusjärven ja Petsikkotunturin välimaastosta, sekä pitäjän koillisosasta, Inarinjärven ja Näätämon väliltä. Etelässä levinneisyys ei ylittänyt Sodankylän rajaa. Lännessä oli rajana selvästi Ounasjoki. Kymmenen vuoden aikana (1888—1898), jolloin SANDMAN harjoitti munankeruuta Lapissa, hän ei ollut saanut yhtään pesuetta Ounasjoen länsipuolelta, eikä liioin kuullut muidenkaan tavanneen lajia siellä. Äärimmäiset pesäpaikat sijaitsivat joen itärannalla, Kiveliössä, vastapäätä Kyrön kylää, ja Tepas-ton kylässä, joitakin kymmeniä kilometrejä edellisestä etelään.

Tämän vuosisadan alussa suoritettut tutkimukset eivät tuoneet esille uusia löytöjä näitten rajojen ulkopuolelta. Punakuiri ei esiinny kolmen tämän kauden huomatuimman tutkimuksen lajiluetteloissa, jotka ovat laaditut keski- ja luoteis-Enontekiössä (SUOMALAINEN 1912), Kōnkämäenolaaksossa ja sitä ympäröivillä alueilla (MUNSTERHJELM 1911) ja Tenojoen laaksossa ja siihen rajoittuvilla tunturikankailla (FINNILÄ 1916).

Täsmällisiä kvantitatiivisia tietoja Kittilän suoalueen punakuirikannasta ei ole. Esittaessaan lajin munien mittoja SANDMAN käyttää esimerkkeinä 11 pesuetta, jotka hän on löytänyt vuosien 1888 ja 1895 välillä. Kun ottaa huomioon, että nämä eivät varmastikaan muodosta hänen koko aineistoaan ja että yksi henkilö innokkaastikin etsimällä voi löytää vain osan laajan alueen pesistä, voidaan uskoa varsin elinvoimaisen punakuirikannan asustaneen tällöin näillä soilla.

Vilkas munankeruu vähensi kuitenkin suuresti punakuirin määrää jo parin vuosikymmenen kuluessa. Ehkä se hävitti sen täältä kokonaankin. Vuonna 1917 ilmestyneessä tutkimuksessaan MONTELL ilmoittaa lajin sangen harvinaiseksi Enontekiön, Muotion ja Kittilän kunnissa ja uskoo sen ainoaksi varmaksi pesäpaikaksi Kyrön kylän ympäristön Kittilässä.

Vuosisadan toisella neljänneksellä, 1920-, 1930- ja 1940-luvuilla, tehdyt tutkimukset, jotka kohdistuvat koko Enontekiön pitäjään (KURKISALO 1947), Viibustuodarakin tunturiryhmään länsi-Inarissa (GRANIT 1938) sekä Tenojoen, Utsjoen ja Erdigvaaransuon rajoittamaan alueeseen pohjois-Utsjoella (HELENIUS 1948), eivät sisällä mainintaa punakuirista. Ainoa havainto tältä kaudelta on vuodelta 1938, jolloin TENOVUO tapasi hätäilevän parin Enontekiön Peltovaddassa (TENOVUO 1955).

Kuva 1. Punakuirin tunnetut asuinpaikat 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.

Nykyinen esiintyminen

Punakuirin nykyisellä esiintymisellä tarkoitetaan seuraavassa esiintymistä 1950- ja 1960-luvuilla.

Retket. — Itse havaintojen tarkastelun pohjaksi on aiheellista esittää lyhyt katsaus niihin ornitologisiin retkiin, joitten havaintoaineisto on otettu huomioon.

Valtaosa havainnoista on tehty Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Lapin tutkimuksen yhteydessä. Seura aloitti tutkimuksensa v. 1954 ja on jatkanut sitä vuosittain n. kuukauden pituisen kesäretkien muodossa. Eräistä käytännön systistä ei linturetkillä ole yleensä noudatettu absoluuttisia laskentamenetelmiä (Pohjois-Inarissa on kuitenkin suoritettu myös kvantitatiivisia laskentoja.) Haittaavana tekijöinä ovat olleet ennen kaikkea se, että Lapin retket, jotka ovat tähänneet ensi sijassa kasvitieteellisiin päämääriin, on järjestetty heinäkuussa, jolloin ajankohta on jo myöhäinen tarkan takseerauksen suorittamiseksi. Muita haittoja ovat olleet havainnoinnin epäsäännöllisyys vuorokaudenaikojen suhteen sekä erot retkiryhmien suuruudessa. Havainnoinnissa onkin käytetty relatiivista menetelmää (ks. ANFINNEN 1960), jossa kaikki tavatut linnut on merkitty muistiin yhdeksi luetteloksi. Tarkoituksena on ollut muodostaa kokonaiskäsitys Lapin linnustosta ja selvittää yksittäisten lajien levinneisyysrajoja. Reittien yhteinen pituus on varovaisenkin laskelman mukaan n. 1700 km, joten aineisto antaa varsin luotettavan pohjan useitten lajien esiintymisen tarkastelulle. Vilkkaimmin on retkeilty pohjois-Utsjoella Kevon ja Pulmangin välisessä maastossa, länsi-Utsjoella Karigasniemen ja Paistunturien välialueella sekä pohjois-Inarissa Kaamasjoen ympäristössä ja Iijärven ja Inarinjärven välisessä maastossa. Näistä erillisinä ovat retket Aksujärveltä Nunnaseen ja Lattunasta Raja-Jooseppiin.

Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran retkien lisäksi on nojaututtu MERIKALLION (op.c.) materiaaliin ja myöskin muussa kirjallisuudessa esitetyt Lapin retket (HILDÉN & KOSKIMIES 1953, M. LINKOLA & PUTKONEN 1953, M. LINKOLA & MYLLYMÄKI 1955, KAISILA 1960) on otettu huomioon.

Havainnot punakuirista. — Heinäkuussa 1958 tehdyn Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Lapin retken yhteydessä oli järjestetty ornitologinen retki Enontekiön Pöyrisjärven ympäristöön (vrt. TENOVUO 1959) lähelle vuoden 1938 punakuirin löytöpaikkaa (TENOVUO 1955). Eräänä tavoitteena oli nimenomaan saada selville punakuirin mahdollinen pesiminen maassamme, mihin neljän edeltäneen vuoden retkeilyt eivät olleet tuoneet vahvistusta. Joitakin pesimiseen viittaavia havaintoja oli tosin tehty, mutta ne tulivat julkisuuteen vasta myöhemmin. Retken tuloksena löytyikin kaksi kuiriparia Pöyrisjärven itäpuolelta ja sittemmin on lajista tehty lisää löytöjä Lapin eri osista.

Seuraavaan sisältyvät kirjoittajan tiedossa olevat lajin nykyiseen levinneisyyteen liittyvät havainnot. Paitsi Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran retkien aikana tehtyjä havaintoja, on siinä siis esitetty myös kirjallisuudessa julkaistut ja lisäksi eräät paikkakunnan asuk-

kailta saadut tiedot. Viimeksi mainittuja voidaan pitää luotettavina, koska punakuiri erikoisen ulkonäkönsä ansiosta on helposti haastattelijan kontrolloitavissa. Huomattavan lisän aineistoon tuovat prof. P. Kallion laajoilla botaanisilla retkeilyillään tekemät löydöt. Mikäli havainnon tekijän nimen jäljessä ei ole merkintöjä, on havainto peräisin Turun Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Lapin lintuhavaintoarkistosta. Kirjoittaja kiittää kaikkia punakuirihavaintonsa käytettäväksi antaneita henkilöitä sekä seuraavia, jotka ovat ilmoittaneet lajin puuttumisesta retkeilyalueiltaan: R. Lemmetyinen, I. Lilja, P. Mustakallio, P. Portin, T. Silvola ja S. Syrjä.

1953. 14.—16. VII 1 pari Utsjoella Skäiditshokan eteläpuoleisella suolla Pulmankijärvestä etelään (KAISILA 1960). 14.—16. VII 1 pari Njargajärven rantajängällä, Pulmankijärven ja Kuorboavin välimaastossa, Utsjoella. »Njargajärvellä ja siitä etelään on paikoin todellista tundraa, puutonta aluetta alavilla seuduilla kuivillakin mailla eikä vain soilla» (KAISILA 1960).

1954. 21. VI 1 pari Enontekiössä (LAMPIO & PAAVOLAINEN 1958).

1957. 3. VII 1 hätäilevä pari n. 1700 m Nauliotunturin juurelta pohjoiseen aukeavalla rämeellä, Sodankylässä (RÄSÄNEN 1959). — 18. VII levottomana lentelevä koiras eräällä laajalla suolla lounais-Utsjoella (M. LINKOLA & P. ja T. MIETTINEN 1958).

1958. 8. VII 1 pari kuivahkolla rinesuolla Annivaaran pohjoispuolella, Utsjoella (P. Kallio, suull. ilm.). — 10. VII 1 hätäilevä pari tunturikankaalla, Tshuomavaarrista (Enontekiö) n. 1 km länsi-luoteeseen. Biotooppi kuivaa suon ja kankaan välimailla olevaa »marastoa», jossa leimaa-antavimmat kasvit olivat mätätäit muodostava *Betula nana*, matalakasvuinen *Vaccinium myrtillus*, *Empetrum* ja *Stereocaulon* (TENOVUO 1959) — 13. VII hätäilevä naaras Nialgonahdin länsirinteellä, Mankajärvestä koilliseen, Enontekiössä. Koiraslintu, ilmeisesti parin toinen osapuoli, löytyi tästä n. 500 m etelään. Maasto oli samantapainen kuin edellisessä havainnossa, kuivaa kangasta, maisemallisesti kuitenkin enemmän tunturimaista (TENOVUO op. c.). — 18. VII hätäilevä pari Utsjoella, Vaishtshokasta etelään olevalla kuivahkolla palsasuolla (P. Kallio, suull. ilm.). — 18. VII ääntelyä kankaan ja järven välisellä pienellä suoalueella Pajib Riusakjärven eteläpuolella, Utsjoella (P. Kallio, suull. ilm.). — Kesäkuussa pesä löydetty Karigasniemestä (XII Internat. Ornith. Congress, Proceedings p. 805).¹

1959. 12. VII hätäilevä pari Inarissa Jänkajärven harjulla pienen, vajaan hehtaarin suuruisen kivikorantaisen lammen rannalla. Ympärillä *Empetrum-Cladina*-koivikkoa (R. Tenovuo, kirjeell. ilm., TENOVUO 1960). — 12. VII hätäilevä pari samantapaisella paikalla vajaat 2 km edellisestä pohjoiseen. »Molemmat parit olivat jo tyyppillisen koivuvyöhykkeen alueella. Vähän etelämpänä vaihtui mäntymetsä koivumetsäksi ja monet regio subalpinan tyyppikasvit, *Juncus trifidus*, *Arctostaphylos alpina*, *Loiseleuria procumbens* ym., alkoivat selvästi yleistyä» (R. Tenovuo, kirjeell. ilm., TENOVUO op. c.). — 14. VII 1 lintu Roavitievjan eteläpuolella Inarin ja Utsjoen rajalla. Märkä suo, lammikoita (P. Kallio, suull. ilm.).

1960. 18. V hätäilevä pari pienellä suolla Tshaggaltshokan eteläpuolella, Utsjoella (H. Laine).

¹ Lähempiä Karigasniemen esiintymää koskevia tietoja on tässä O.F:n numerossa s. 160—161. — Toimitus.

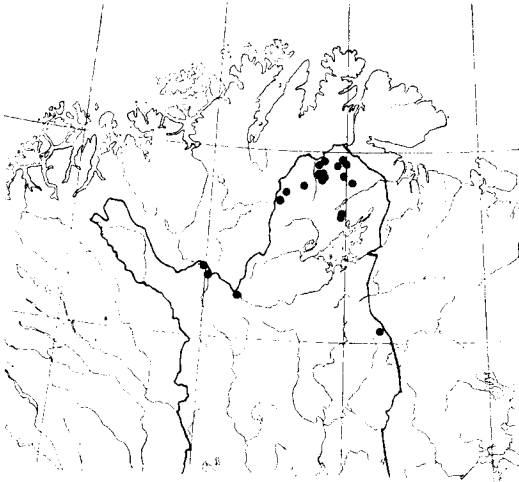
— Poromies Iivari Länsman kertoi tavanneensa punakuirin Vaishtshokan läheisyydessä kesällä 1960 (T. Räsänen, kirjeell. ilm.).

1961. 9. VI hätäilevä pari Utsjoella, Vaishtshokasta n. 1.5 km länsilounaaseen olevalla suolla (H. Laine). — 9. VI hätäilevä pari pienellä suolla Lökkijärven eteläpuolisen lammen ja Vetsikkojen välisellä alueella Utsjoella (H. Laine). — 12. VI ääntelyä n. 1 km tunturi *334*:stä luoteeseen, Pajib Haltijärven ja *334*:n välisellä suolla, Utsjoella (H. Laine). — 13. VI ääntelyä Utskaidash-kankaalla, Utsjoella (H. Laine). — 9. VII hätäilevä pari lounais-Inarissa Skärri-tunturin länsipuolen suoalueella, *jota luonnehtivat pienialaiset, soistuneet lammet. Suota katkovat jäkälää ja valvaskoivua kasvavat tievjat. Suo itse on luonteeltaan isovarpuista rämettä, jossa valvaskoivua kasvavien pounukkojen välissä on niittyvilla- ja kalvosaranevaa. Luonteenomaista paikalle oli avara laakeus ja maiseman suurpiirteisyys* (P. Bagge, M. Lehtovuori, O. Lindqvist, kirjeell. ilm.). — 9. VII pari ja n. viikon ikäinen poikanen Utsjoella, Luvlejärviltä n. 1 km pohjoiseen. *Sorapohjaista pounukkoa (so. pieniä lätäköitä 1–2 m:n päässä toisistaan), jossa oli verrattain vähän varsinaista suota, mutta koko alueella oli kuitenkin suomalainen leima* (T. Räsänen, K. Suomala, kirjeell. ilm.). — Paikkakunnan poromiesten kertoman mukaan asustaa punakuiri Vuogujärven ympäristössä Utsjoella.

Havainnot ovat yhtä poikkeusta lukuunottamatta pesimäajalta, kesä- ja heinäkuulta. Muuttoaikainen, toukokuussa 1960 tehty havainto voidaan rinnastaa muihin, sillä tavattu pari oli selvästi asettunut reiviirilleen ja myös sen hätäilevä käyttäytyminen oli osoituksena pesimäaikaista. Varmuudella on pesiminen todettu vain Utsjoen Luvlejärvien läheisyydessä sekä Karigasniemessä. Lähes kaikissa tapauksissa on lintujen käyttäytyminen ollut kuitenkin selvästi pesimiseen viittaavaa. Myös ääntelyn perusteella tehdyt havainnot on tehty maastossa, joka varsin hyvin sopii lajin asuinpaikaksi. Näistä syistä ei löytöjä esittävässä kartakkeessa (kuva 2) ole ollut aiheellista luokitella havaintoja eriarvoisiksi, vaan kaikki on merkitty samanlaisella merkillä.

Nykyisen levinneisyysalueen määrittäminen. — Ryhdyttäessä muodostamaan kuvaa punakuirin nykyisestä asuinalueesta maassamme on sopivaa käyttää vertailukohteina tunnettujen lintukäsikirjojen (PETERSON et al. 1955, Voous op.c.) levinneisyyskarttoja. Niissä on esiintyminen Suomessa kuvattu kapeana kielekkeenä, joka ulottuu itärajalta Utsjoen ja Inarin kautta pohjois-Kittilän tienoille (PETERSON) tai Ruotsin rajalle (Voous). Ottaen huomioon, että kartat on laadittu puolisen vuosisataa vanhoihin havaintoihin perustuvien olettamusten varassa (uudempia havaintojahan ei teosten laatimisten aikoihin oltu juuri julkaistu), voidaan niitä pitää varsin osuvina. Löytöjä on nimittäin sittemmin tehty kielekkeen lähes kaikista osista, tosin eniten sen pohjoislaidasta.

Tarkasteltaessa edellä esitetyn aineiston perusteella yksityiskohtaisemmin lajin levinneisyyden rajoja sekä lajin runsauden erilaisuuksia

Kuva 2. Vv. 1953—1961 tehdyt punakuirilöydöt.

Lapin eri osissa on muistettava retkeilyjen epätasainen alueellinen jakautuminen. Vaikka yleisesti ottaen retkiä on suoritettu oletetun punakuirialueen kaikissa osissa, on reittien välille jäänyt huomattavia-kin aukkoja. Näistä ovat laajimmat tutkimattomat alueet lajin vanhoilla pesäpaikoilla Kittilässä, Inarinjärven lounaispuolisissa seuduissa sekä Tievjaoaivin ja Kuorboaviaivin alueella Utsjoen itäosassa.

Kaikkein vaikeimmin on selvitettävissä asuinalueen eteläraja. Tähän liittyvistä kysymyksistä on mielenkiintoisin lajin mahdollinen esiintyminen pohjois-Kittilässä. Varmaa vastausta ei käytettävissä olevan aineiston perusteella voida tähän antaa, mutta varsin mahdolliselta se näyttää. Ovathan Enontekiön itäosassa ja lounais-Inarissa tehdyt löydöt huomattavan lähellä näitä alueita, ja onkin uskottavaa, että täällä on aina ollut pysyvä kanta, joka Kittilän populaatiota vuosisadan vaihteessa kohdanneen kadon jälkeen on vuosikymmenien kuluessa pystynyt ainakin osittain täyttämään syntyneen tyhjiön. Ei ole myöskään erityistä aihetta olettaa, että punakuirin asuma-ala olisi ilmaston muutosten seurauksena viime vuosikymmenien aikana siirtynyt pohjoisemmaksi ja uusi leviäminen etelään, kerran menetetyille alueille, tästä syystä vaikeutunut. Esimerkiksi Sodankylän löytö, joka tosin saattaa olla jossain määrin erillinen esiintymä, osoittaa lajin levinneisyyden edelleen ulottautuvan kauaksikin Lapin eteläosiin.

Yllättävin lajin nykyesiintymiseen liittyvistä seikoista on runsaan populaation löytyminen Utsjoen koillisosasta, seudulta, joka sijaitsee n. 200 km pohjoisempänä lajin keskeisiä pesäpaikkoja vuosisadan vaihteessa. Ei ole kuitenkaan perusteita olettaa, että punakuiri todellisuudessa olisi vallannut uuden asuinalueen, vaan asia on tulkittava siten, että aikaisempien retkeilyjen puuttuessa esiintymä on jäänyt toteamatta. Osoituksena siitä, että punakuiri on myös vuosisadan vaihteen aikoihin asustanut maamme pohjoisimmissa osissa, ovat POPPIUS & GRANITIN (op.c.) havainnot Näätämön ja Inarinjärven väliltä, joka on varsin lähellä Utsjoen esiintymisaluetta, sekä Muddusjärven ja Petsikon väliltä, joka jo kuuluu siihen.

On todennäköistä, että punakuirin tiheys Lapissa on suurin juuri Utsjoen koillisosassa. Useat löydöt täällä eivät johdu ahkerammasta retkeilystä, vaan ovat päinvastoin tehdyt melko vähäisen havainnoinnin tuloksena. Kirjoittaja esimerkiksi tapasi n. 50 km pituisella retkellä Kevolta Pulmankiin kesällä 1961 lajin neljässä eri paikassa. Pulmanki- ja Näätämöjoen välisen alueen tullessa tutkimuksen piiriin löytöjen määrä kasvane huomattavasti. Runsaudessa tapahtuu selvä lasku siirryttäessä Utsjokilaakson länsipuolelle. Paljosta retkeilystä huolimatta on punakuirista täällä tietoja vain kolmesta paikasta. Esimerkiksi laajat retkeilyt Paistunturien maastossa eivät ole johtaneet tuloksiin. Myös lounaaseen siirryttäessä esiintyminen katkeaa. Havaintoja ei ole tehty Iijärven lounaispuolelta eikä Kaamasen alueelta. Vaikuttaakin siltä, että punakuirin nykyisessä esiintymisessä Lapissa on kaksi keskusaluetta, toinen Utsjoen koillisosassa, toinen Enontekiön itäosassa ja lounais-Inarissa.

MERIKALLION (op.c.) arvio punakuirin parimäärästä maassamme on »0—20». Koska tässä kirjoituksessa esitetyt havainnot on tehty relatiivisen menetelmän tuloksena, täsmällisiä tiheysarvoja ei voida esittää. Kirjoittaja laski kuitenkin kokeeksi Utsjoella tehtyjen retkien perusteella eräänlaisen »crude density»-arvon kunnan alueelle. Laskelma perustuu olettamukseen, että vuosien mittaan löydettyt pesäpaikat ovat vakituisia, mikä kahlaajien kotipaikkauuskollisuuden vuoksi onkin todennäköistä. Koska punakuiri suurikokoisena, voimakkaasti ja melko vilkkaastikin ääntelevänä lintuna, joka lisäksi asustaa aukeassa maastossa, on helposti havaittavissa pitkienkin etäisyyksien päästä, käytettiin »pääsaran» leveytenä 1 kilometriä. Laskelman tuloksena saatiin Utsjoen pari määräksi 30, joka lieneekin lähellä oikeata. Joka tapauksessa on selvää, että koko maan kanta on MERIKALLION esittämää suurempi, ehkä 100—200 paria.

Asuinpaikat

Lintukäsikirjoissamme, joitten tiedot Lapin osalta perustuvat valtaosin aikaisemmin mainittuihin vuosisadan vaihteessa tehtyihin tutkimuksiin, on punakuirin asuinalueiksi kuvattu poikkeuksetta laajat ja vetiset suot; HORTLING (1946): »asustaa jängillä», KIVIRIKKO (1948): »pesii aukeilla jänkäsoilla, joissa rimprien välissä vesi kimaltelee», RAITASUO & LEHTONEN (1954): »pesimäalueillaan jänteisillä rimpisoilla», HILDÉN & LINKOLA (1955): »pesii Enontekiön ja Inarin suurilla jänkäsoilla».

Uudet havainnot ovat kuitenkin osoittaneet, että »jänkä» ei suinkaan ole lajin ainoa asuinpaikkalaatu. Pohjoiset löydöt Utsjoella ja Enontekiössä ovat lähes kaikki tehdyt pieniltä tunturinrinteen soilta, maastossa, jossa vallitsevana komponenttina on *kuiva* tunturikangas ja jossa suota esiintyy vain hajallisina laikkuina. Erityisen mieluisa pesimämaasto tuntuu sille olevan laakea suon ja kankaan välimailla oleva maisematyyppi, joka karttanimistöissä (Suomen taloudellinen kartta 1 : 100 000) on merkitty sanalla »marasto». Se on syntynyt ilmeisesti kovapohjaisen suon kuivumisen tuloksena. *Stereocaulon-* ja *Cladonia-*jäkälät peittävät tasaisen pohjan, josta kohottautuvat noin puolen metrin korkuiset vaivaiskuivumättäät. Laajahkoja marastoalueita esiintyy esimerkiksi Enontekiön Pöyrisjärven etelä- ja itäpuolella. On tietysti otettava huomioon, että retkireitit ovat karttaneet suurimpia suoalueita, joitten kuirikanta on siten jäänyt puutteellisemmin tutkimuksi, ja tästä johtuen ei olekaan syytä väittää, etteikö laji pohjoisimillakin asuinalueillaan saattaisi pesiä myös varsinaisessa suobiotoopissa. »Kuivan» biotoopin suosiminen tulee kuitenkin selvästi esille useissa havainnoissa; esimerkiksi Inarin Jänkäjärven harjulta löytyi kaksi punakuiriparia, kun taas sen kummallekin puolelle levittäytyvillä laajoilla suoseuduilla ei sitä tarkoista kvantitatiivisista tutkimuksista huolimatta tavattu.

Punakuirin biotooppivaatimuksia on tarkasteltava lajin pääasiallisella pesintäalueella, pohjois-Venäjäjällä, vallitsevan tilanteen pohjalla. Sen levinneisyysalue sijoittuu täällä lähes kokonaan havumetsänrajan yläpuolelle, tundralle, jota täydellä syyllä voidaankin pitää sen alkuperäisenä pesintäbiotooppina. Havumetsävyöhykkeessä, täälläkin vain sen yläosassa, se on harvalukuinen. Tundralla sen pesäpaikkavaatimukset eivät ole ahtaasti rajoittuneet määrättyihin maastotyyppisiin, vaan se asustaa esimerkiksi Taimyryn niemimaan sisäosissa

tundran tasosta enemmän tai vähemmän kohoavilla paikoilla (DEMENTIEV & GLADKOV op.c.) ja taas esimerkiksi Chatangan ympäristössä, Taimyrin niemimaan itäpuolella, alavammilla ja suoperäisemmillä seuduilla (JOHANSEN 1961). Havumetsävyöhykkeessä se on asettunut laajoille suoalueille, jotka juuri laakeutensa vuoksi muistuttavat täällä eniten sen optimaalista pesintämaastoa.

Tämä kahtiajako kuvastuu selvästi myös Lapissa; Utsjoella, pohjois-Inarissa ja Enontekiön itäosassa punakuiri asustaa loivapiirteisellä tunturikankaan ja suolaikkujen vuorottelemalla »tundralla», etelämpänä, Metsä-Lapissa, suurilla nevoilla. Koska käsikirjojemme ilmestymiseen mennessä ei oltu tehty löytöjä pohjoisimmilta alueilta, on laji niissä ymmärrettävästi kuvattu tyypilliseksi nevalinnuksi.

Kirjallisuutta. ANFINNEN, M., 1960, Om kvantitative fugleundersøkelser. *Sterna* 4: 47–67. — DEMENTIEV, G. & N. GLADKOV, 1951–1954, Ptizi Sovjetskogo Sojuza. Moskva. — ENWALD, R., 1886, Ornitologiska anteckningar, gjorda i norra delen af finska naturhistoriska området. *Medd. Soc. F. Fl. Fenn.* 15: 1–23. — FELLMAN, J., 1877, Bidrag till Lappmarkens fauna. Helsingfors. — FINNILÄ, C., 1913, Ornitologiska iakttagelser under en resa inom Sodankylä Lappmark sommaren 1913. *Acta Soc. F. Fl. Fenn.* 38: 3. — 1914, Studier över fågelfaunan i Salla Lappmark sommaren 1914. *Ibid.* 38: 6. — 1916, Bidrag till kännedomen om Tana-dalens fågelfauna. *Tromsø Museums aarshefter* 38 & 39: 41–64. — Förteckning över Sveriges fåglar, 1957. Stockholm. — GRANIT, O., 1938, Versuch zur quantitativen Untersuchung der Vogel-fauna einer Fjeldgegend in Nordfinnland. *O. F.* 15: 53–65. — HELENIUS, O., 1948, Lintuhavaintoja Luoteis-Utsjoelta. *L. T.* 52: 127–128. — HILDÉN, O. & J. KOSKIMIES, 1953, Lintuhavaintoja Pohjois-Suomesta ja Lapista. *Ibid.* 57: 54–55. — HILDÉN, O. & P. LINKOLA, 1955, Suuri lintukirja. Porvoo. — HOLMSTRÖM, C. & P. HENRICI & E. ROSENBERG & R. SÖDERBERG 1946, Våra fåglar i Norden. Stockholm. — HORTLING, I., 1946, Lintukirja. Helsinki. — XII International Ornithological Congress Helsinki 5. — 12. VI. 1958, Proceedings. Helsinki 1960. — JOHANSEN, H., 1961, Die Vogelfauna Westsibiriens (Limicolae II). *Journal für Ornitologie* 102: 41–67. — KAISILA, J., 1960, Punakuiri, *Limosa lapponica*, ja tunturikihi, *Stercorarius longicaudus*, Utsjoella (InL.). *L.T.* 64: 113. — KIVIRIKKO, K., 1948, Suomen linnut, II. Porvoo. — KURKISALO, V., 1947, Enontekiön linnustosta vuosina 1930–1937 tehtyjä havaintoja. *O.F.* 24: 10–21. — LINKOLA, M. & P. ja T. MIETTINEN, 1958, *Limosa lapponica*. *Ibid.* 35: 159. — LINKOLA, M. & A. MYLLYMÄKI, 1955, Lintutietoja Peräpohjolasta ja Lapista. *L. T.* 59: 25. — LINKOLA, M. & P. PUTKONEN, 1953, Muutamia tietoja lintujen levinneisyydestä Pohjois-Suomessa. *Ibid.* 57: 88–89. — LÖVENSKIOLD, H., 1947, Handbok över Norges fugler. Oslo. — MERIKALLIO, E., 1958, Finnish birds, their distribution and numbers. *Fauna Fenn.* 5. — MONTTELL, J., 1917, Fågelfaunan i Muonio socken och angränsande delar af Enontekis och Kittilä socknar. *Acta Soc. F. Fl. Fenn.* 44: 7. — MUNSTERHELM, L., 1911, Om fågelfaunan i Könkämä-dalen uti Lappmarken. *Ibid.* 34: 81–82. — NORDLING, E., 1898, Fågelfaunan i Enare socken. *Ibid.* 15: 31–98. — PETERSON, R. & G. MOUNTFORT & P. HOLLÖM, 1955, Europas fåglar. Bearb. av C.-F. LUNDEVAL. Stockholm. — POPPIUS, B. & A. GRANIT, 1898, Ornitologiska iakttagelser gjorda i Enare, Utsjoki och Sydvaranger sommaren 1887. *Acta Soc. F. Fl. Fenn.* 15. — RAITASUO, K. & L. LEHTONEN, 1954, Lintuja tuntureilla. Porvoo. — REINIKAINEN, A.,

1947, Lapin linnuston muutoksista. Arch. Soc. »Vanamo» 2: 131—141. — ROOS, K., 1941, Tunturikihun esiintymisestä pohjois-Petsamossa kesällä 1938. O. F. 18: 114. — SANDMAN, J., 1897, På ströftåg efter myrspöfven (*Limosa lapponica* L.). Tidskr. Jäg. Fisk. 5. — SUOMALAINEN, E., 1912, Ornitologische Beobachtungen während einer Reise nach Lapponia Enontekiensis im Sommer 1909. Acta Soc. F. Fl. Fenn. 37: 1. — TENOVUO, R., 1955, Havaintoja Inarin ja Enontekiön Lapin linnustosta kesinä 1938 ja 1954. O. F. 32: 40—59. — 1959, Lintutieteellisen retkikunnan havainnot Enontekiön Pöyrisjärveltä kesällä 1958. L. T. 63: 48—50. — 1960, Lintuhavainnot Inarinjärven ympäristöstä. Ibid. 64: 111—113. — VOOUS, K., 1960, Atlas of European birds. Amsterdam.

Zusammenfassung: Zur Verbreitung der Pfuhschnepfe in Finland.

In dem Aufsatz wird Folgendes zum Vorkommen der Pfuhschnepfe (*Limosa lapponica*) in Finnisch-Lapland mitgeteilt:

1. Das bekannte Vorkommen der Pfuhschnepfe in Finnland war ausgangs des 19. und eingangs der 20. Jahrhunderts auf die ausgedehnten Moorgebiete in Nord-Kittilä konzentriert. (Abb. S. 123). Weil die Eier von der Bevölkerung gesammelt wurden, ging der Bestand am Anfang des Jahrhunderts dort stark zurück.

2. Danach lagen über das Brüten der Art lange Zeit hindurch keine sicheren Beobachtungen vor. Erst dank der ausgedehnten ornithologischen Exkursionen in den 1950er und 1960er Jahren wurde wieder festgestellt, dass die Pfuhschnepfe zu den Brutvögeln unseres Landes gehört. Unerwartet wurde eine grosse Population im NE-Teil von Utsjoki gefunden, in einem Gebiet, das etwa 200 km weiter nördlich liegt als die ehemaligen Wohnstätten der Art in Kittilä. Dies braucht jedoch nicht zu bedeuten, dass die Art weiter nach Norden vorgedrungen wäre. Mangels Exkursionen war das Vorkommen bloss früher nicht festgestellt worden. Ein zweites Zentrum des Vorkommens befindet sich in Ost-Enontekiö und in SW-Inari. Dieses Gebiet liegt ziemlich nahe bei den alten Brutstätten, es ist aber nicht bekannt, ob die Art sich erneut in den letzteren ausgebreitet hat. Den Pfuhschnepfenbestand Finnlands schätzt der Verfasser auf 100—150 Paare. (Über die neueren Funde s. Abb. S. 127).

3. In unseren ornithologischen Handbüchern, die vor den neuen Pfuhschnepfenfunden herausgekommen sind, wird der Biotop der Art als weites, nasses Moor beschrieben. Die neuen Beobachtungen haben jedoch gezeigt, dass die Pfuhschnepfe recht gut auch in einem Gelände gedeiht, wo *trockene* Fjeldheide und kleine Moorflächen miteinander abwechseln. Dieses Gelände ähnelt ja auch weitgehend ihren optimalen Wohnstätten in der nordrussischen Tundra.

Finnische Wiederfunde im Ausland beringter Vögel.

GÖRAN NORDSTRÖM

Zoolog. Museum der Universität, Helsinki/Helsingfors

Seit ich zuletzt (O.F. 1960, S. 28—36) über Wiederfunde im Ausland beringter Vögel in Finnland berichtete, hat ihre Anzahl stetig zugenommen. Nachstehende Übersicht enthält nicht weniger als 369 Funde